

тренінгових технологій відповідно до усіх рівнів професійної підготовки, які виявляються ефективнішими багатьох директивних та примусових методів, заборон та обмежень, а також є більш плідними, порівняно з традиційними методами професійного навчання. Адже під час тренінгу запускається механізми певної «психічної ревізії» – аналізу власного «Я», своїх відчуттів, почуттів, поглядів, переконань, цінностей, стереотипів, вчинків, у тому числі широкого спектру професійних компетенцій. У результаті тренінгу забезпечується оволодіння системою теоретичних знань та практичних професійно-психологічних навичок та вмінь, які необхідні у діяльності працівників поліції, формування готовності до ефективної поведінки у повсякденній діяльності та екстремальних умовах через активізацію інтелектуального, комунікативного та емоційно-вольового потенціалу особистості правоохоронця.

Список бібліографічних посилань

1. Гаркавцев Є. І. Сутність поняття «професійна надійність» майбутнього працівника органів внутрішніх справ. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 4 (41). С. 30–34.

2. Пугачева Е. В. Теоретические аспекты профессиональной надежности работника в организации. *Современная психология*. 2013. № 1. URL: <http://modernpsy.org/ru/2013/1/2> (дата звернення: 25.02.2018).

3. Криволапчук В. О. Психофізіологічна надійність працівників кримінальної міліції. *Наука і освіта*. 2011. № 10. URL: http://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/10_2011/7.pdf (дата звернення: 25.02.2018).

Отримано 05.03.2018

УДК 159.9:35.08

Максим Віталійович ГРИЩЕНКО,

начальник відділення соціально-психологічної служби

Державної установи «Хролівський виправний центр (№ 140)»,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

РОЛЬ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ В РЕГУЛЯЦІЇ ПРОЦЕСУ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ПРАЦІВНИКА СЛУЖБИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ

Проаналізовано особливості впливу ціннісних орієнтацій особистості працівника сфери виконання кримінальних покарань, служби пенітенціарної пробації на успішність його професійної самореалізації.

В умовах динамічних змін сучасних реалій життя суспільства реалізація особистісного потенціалу у професійній діяльності детермінована низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників (готовність

постійно вчитися і вдосконалювати свою майстерність, наявність певних особистісних ціннісних орієнтацій, стратегій власної поведінки та досвіду, з іншого боку вплив соціально-професійного середовища, тип професійної організації, соціально-економічні фактори) [1, с. 621–623]. Сучасність пред'являє працівнику служби пенітенціарної пробації, підвищені вимоги до вміння шукати і знаходити нові форми роботи, нові шляхи вирішення професійних завдань. [4].

Пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються (за рішенням суду та відповідно до закону) до засуджених, це виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Готовність розвиватися та відповідати очікуванням і вимогам суспільства й держави стає базовою умовою, для кожного спеціаліста цієї відносно нової для України області професійної діяльності юриста (психолога), а це значно підвищує відповідальність працівників. Ще у другій половині вісімнадцятого століття юридична громадськість провідних країн світу усвідомила вкрай не ефективну міру застосування покарання – позбавлення волі (за неспроможність вирішити головне завдання кримінального покарання – соціальну реабілітацію та ресоціалізацію правопорушника) і це стало передумовою появи та розвитку такого інституту умовного засудження як пробація.

Слід додати, що перебування на посаді працівника в подібних установах, з одного боку, надає великі можливості для саморозвитку людини та реалізації творчого підходу до виконуваних посадових функцій, в поєднанні з певним положенням і статусними відмінностями. З іншого боку, характер даної діяльності пред'являє об'єктивні вимоги до працівника, які пов'язані з відомчими обмеженнями та значною мірою обмежують свободу самовираження. Тому дуже важливо виявити психологічні детермінанти його професійної самореалізації, зокрема ціннісні орієнтації [2].

Поняття самореалізації визначено у філософсько-психологічній літературі як здійснення власних ідей, планів. Психологічний феномен «Самість» виявлено та досліджено вченими як базове утворення для розвитку самореалізації (А. Адлер, Р. Берні, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фрома, К. Юнг та ін.).

Основні положення щодо професійної самореалізації як етапу професійного розвитку розглядалися в роботах Б. Ананьева, Б. Ломова, В. Бодрова. Принцип суб'єкта діяльності і принцип активності вказують на рушійні сили професіоналізації особистості. Розуміння Е. Клімовим, Е. Зеєром професійної самореалізації як критерію професіоналізму пояснює формування особливого типу особистості – професіонала.

Проблема життєвого та професійного шляху особистості присвячено дослідження як вітчизняних так і зарубіжних вчених (О. Бандурки, С. Бочарової, О. Євдокімової, О. Землянської, С. Максименка, О. Старовойтенко, В. Татенко, О. Тімченко, О. Федоренко та ін.). У найзагальнішому вигляді самореалізація трактується як процес реалізації себе – здійснення самого себе в житті і повсякденній діяльності, пошук і затвердження свого особливого шляху в цьому світі, своїх цінностей і сенсу свого існування в кожен даний момент часу. В основі самореалізації лежать потреби росту, розвитку і самовдосконалення.

Найбільш широко обговорюється в літературі процес самореалізації у контексті становлення професіонала Л. М. Митіна виділяє дві моделі становлення професійної діяльності: *адаптивну модель*, при якій в самосвідомості людини домінує тенденція до підпорядкування професійної праці зовнішнім обставинам у вигляді виконання приписів, алгоритмів вирішення професійних завдань, правил, норм; *модель професійного розвитку*, яка характеризується здатністю особистості вийти за межі сформованої практики, перетворити свою діяльність в предмет практичного перетворення і тим самим подолати межі своїх професійних можливостей [3]. Адаптивна модель відображає становлення фахівця, який є носієм професійних знань, умінь і досвіду. Модель професійного розвитку характеризує професіонала, що володіє професійною діяльністю в цілому, здатного до її самопроекування, самовдосконалення і *можна додати – здатна до самореалізації*.

Поняття ціннісних орієнтацій – є одним із центральних у психологічній науці. Ціннісні орієнтації – як предмет психологічного дослідження – займають місце на перетині двох великих предметних областей, особистісно значущих «зон» – мотивації і світоглядних структур свідомості. Не викликає сумніву той факт, що ціннісні орієнтації відіграють важливу роль в структурі особистості і виконують ряд регулярних функцій. Так, на їх основі формуються і зберігаються в свідомості установки, які допомагають людині зайняти певну позицію, висловити свою точку зору, дати оцінку. Крім того, в перетвореному вигляді цінності виступають в якості мотивів діяльності і поведінки, оскільки орієнтація людини в світі і прагнення до досягнення певних цілей неминуче співвідноситься з цінностями, що увійшли в його структуру особистості.

Система ціннісних орієнтацій – важливий регулятор активності людини, так як дозволяє співвідносити індивідуальні потреби і мотиви з усвідомленими і прийнятими особистістю цінностями і нормами соціуму. Ціннісні орієнтації являють собою форму включення

громадських цінностей, що передбачає індивідуальний вільний вибір, в поведінку особистості. Це основний канал засвоєння духовної культури суспільства, перетворення культурних цінностей в стимули практичної поведінки людей.

Необхідно відзначити, що подвійність системи ціннісних орієнтацій особистості як вищого регулятивного утворення полягає в тому, що вона не тільки визначає форми і умови реалізації спонукань людини, але і сама стає джерелом його цілей. Ціннісні орієнтації спрямовують і коригують процес цілепокладання людини, вони орієнтують людини серед об'єктів природного та соціального світу, створюючи впорядковану і осмислену картину світу. Вони дають підстави для вибору серед альтернатив цілей і засобів, для ранжирування переваг відбору. Тим самим *система ціннісних орієнтацій визначає життєву перспективу розвитку особистості формування цілей самореалізації*. Особливе місце належить вольовим якостям особистості. Процес прийняття цінностей і включення їх в особисту систему неможливий без вольового акту. Рівень розвитку вольових якостей визначає силу внутрішнього джерела активності суб'єкта, спрямованої на ті чи інші цілі, в тому числі – і на оцінку навколишньої дійсності і вироблення власної системи цінностей. Стандарти оцінки прямо залежать від досягнутого рівня інтелектуального і емоційного розвитку особистості. Очевидно, що в формуванні ціннісних орієнтацій поряд з когнітивними компонентами важливу роль відіграють і емоційні реакції. Орієнтація людини на певні цінності може виникнути тільки в результаті їх визнання (позитивної оцінки).

Список бібліографічних посилань

1. Бандурка А. М., Землянская Е. В. Психология руководителя : монографія. Харьков : Золотая миля, 2013. 720 с.
2. Грищенко М. В. Сутність професійної самореалізації курсантів військових ВНЗ України. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип. 16. С. 37–46.
3. Митина Л. М. Личностное и профессиональное развитие человека в новых социально-экономических условиях. *Вопросы психологии*. 1997. № 4. С. 13–21.
4. Типове положення про уповноважений орган з питань пробації : затв. наказом М-ва юстиції України від 18.08.2017 № 2649/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1030-17> (дата звернення: 22.02.2018).

Отримано 01.03.2018

